

**2020**  
**SANSKRIT**  
**[HONOURS]**  
**Paper : II**

Full Marks : 100

Time : 4 Hours

*The figures in the right-hand margin indicate marks.**Candidates are required to give their answers in their own words as far as practicable.***GROUP-A**1. Answer any **five** questions: 1×5=5

যে-কোনো পাঁচটি প্রশ্নের উত্তর দাও :

a) What is the meaning of the word 'कादम्बरी'?

'कादम्बरी' शब्दটির অর্থ কী?

b) Is *Kādambarī* 'kathā' or *ākhyāyikā*?

कादम्बरी 'कथा' ना 'आख्यायिका'?

c) How many 'पद' should be in 'नान्दी'?

'नान्दी'তে ক'টি পদ থাকা উচিত?

d) Fill in the blank:

শূন্যস্থান পূরণ কর :

नाटकं ख्यातकृतं स्यात् \_\_\_\_\_।

*[Turn over]*

e) Mention two categories of kāvyā.

কাব্যের দুটি ভেদের নাম উল্লেখ কর।

f) Who are symbolized as 'उद्यानलता' and 'बनलता'?

'উদ্যানলতা' এবং 'বনলতা' বলতে কাদের বোঝান হয়েছে?

g) Why the title '*Abhijñānaśakuntalam*' is in neuter gender?

'অভিজ্ঞানশকুন্তলম্' নামকরণটি স্ত্রীবলিঙ্গে কেন?

h) What is the original source of Kālidāsa's *Abhijñānaśakuntalam*?

কালিদাসের অভিজ্ঞানশকুন্তলমের উৎস কী?

**GROUP-B**2. Answer any **ten** questions : 2×10=20

যে কোনো দশটি প্রশ্নের উত্তর দাও :

a) Write the meaning of the word 'वैखानस'.

'वैखानस' शब्दটির অর্থ লেখ।

b) What is meant by the term Prastāvanā?

Which type of Prastāvanā do we get in

*Abhijñānaśakuntalam*?

'প্রস্তাবনা' শব্দটির অর্থ কী? 'অভিজ্ঞানশকুন্তলম্'

নাটকে কোন্ প্রকারের প্রস্তাবনা দেখা যায়?

- c) Who were 'मारीच' and 'अदिति' ?  
मारीच एवम् अदिति के ?
- d) What do you mean by the term 'आकाशभाषित' ?  
'आकाशभाषित' शब्दটির অর্থ কি ?
- e) What is 'पूर्वंग' according to Viśvanātha ?  
विश्वनाथेन मते 'पूर्वंग' कাকে বলে ?
- f) Name any two of them, who came out at the time of 'समुद्रमन्थन'.  
সমুদ্রমহ্নকালে উথিত ব্যক্তিদ্বয়ের নাম লেখ ।
- g) Name the two literary works of Bāṇabhaṭṭa.  
বাণভট্টের দুটি রচনার নাম লেখ ।
- h) Write the meaning of :  
অর্থ লেখ :  
इयं संवर्धन - वारिधारा तृष्णाविषवल्लीनाम् ।  
व्याधगीतिरिन्द्रियमृगाणाम् ।
- i) Why did Śukanāsa advise Chandrāpīḍa ?  
শুকনাস কেন চন্দ্রাপীড়কে উপদেশ দিয়েছিলেন ?
- j) Who is referred to as 'वनज्योत्स्ना' ?  
'वनज्योत्स्ना' কে ?
- k) Describe the hermitage of Kaṇva.  
কণ্ঠমুনির আশ্রমটির বর্ণনা দাও ।
- l) Which role does Sūtradhāra play in a sanskrit drama ?  
সংস্কৃত নাটকে সূত্রধরের ভূমিকা কি ?

### GROUP-C

3. Answer any **five** questions: 6×5=30  
যে-কোনো পাঁচটি প্রশ্নের উত্তর দাও :
- a) Explain in Sanskrit with reference to the text (any **one**) : 6  
প্রসঙ্গ নির্দেশ পূর্বক যে কোনো একটি শ্লোকের সংস্কৃত ব্যাখ্যা কর :
- i) शमप्रधानेषु तपोधनेषु गूढं हि दाहात्मकमस्ति तेजः ।  
स्पर्शानुकूला इव सूर्यकान्तास्तदन्यतेजोऽभिभवाद्  
वमन्ति ॥
- ii) आ परितोषाद् विदुषां न साधु मन्ये प्रयोगविज्ञानम् ।  
बलवदपि शिक्षितानामात्मन्यप्रत्ययं चेतः ॥
- b) Translate into Bengali or English (any **one**): 6  
ইংরেজি অথবা বাংলায় অনুবাদ কর (যে-কোনো একটি) :
- i) यात्येकतोऽस्तशिखरं पतिरोषधीना-  
माविष्कृतोरुणपुरःसरः एकतोऽर्कः ।  
तेजोद्वयस्य युगपदव्यसनोदयाभ्यां  
लोको नियम्यत इवात्मदशान्तरेषु ॥
- ii) न खलु न खलु वाणः सन्निपात्योऽयमम्मिन्  
मृदुनि मृगशरीरे तूलराशाविवाग्निः ।  
क्व वत हरिणकानां जीवितश्चातिलोलं  
क्व च निशित-निपाता वज्रसाराः शरास्ते ॥

- c) i) Disjoin the sandhi:  $1\frac{1}{2}$   
 सन्निविच्छेद कर :  
 सरोभिश्छायाद्भूमैर्नियमितार्कमरीचितापः ।
- ii) Account for the case-ending as underlined:  $1\frac{1}{2}$   
 रेखाङ्कित पदों के कारक विभक्ति निर्णय कर :  
 तात ! चन्द्रापीडा ! in 3c(i) or, तपोधनेषु in 3b(i).
- iii) Name and expound the *samāsa*:  $1\frac{1}{2}$   
 विग्रहवाक्यसह समास लेख :  
 'स्पर्शानुकूला' in 3b(i) or, पतिरोषधीनम् in 3a(i).
- iv) Give grammatical note:  $1\frac{1}{2}$   
 व्याकरणगत व्याख्या कर :  
 मानुषीषु or, माङ्गल्यम् ।
- d) Write short notes on: (any two):  $3+3=6$   
 ये-कोनो दुटिर उपर टीका लेख :  
 मातलिः, नटी, सानुमती, आकाशभाषितः ।
- e) What advices did Kanva give to Śakuntalā before her journey to Duṣyanta's palace?  $6$

दुष्यन्तर् प्रासादे यावार् पूर्वे कश्चमुनि शकुन्तलाके की उपदेश दिरोखिलेन ?

- f) Write the characteristics of Sanskrit drama (नाटक) after Viśvanātha.  $6$   
 विश्वनाथेर मतानुसारे संस्कृत नाटकेर वैशिष्ट्यगुलि लेख ।
- g) Critically narrate the eight forms of 'ईश' as found in the nāndī of *Abhijñānaśakuntalam*.  $6$   
 अभिज्ञानशकुन्तलम् नाटकेर नान्दी श्लोके वर्णित 'ईश'-एर अष्टमूर्तिर सविचार वर्णना दाओ ।
- h) Translate into Bengali or English (any one):  $6$   
 ये-कोनो एकटि अनुच्छेदेर बांग्ला अथवा इंग्लेजि अनुवाद कर :  
 i) तात ! चन्द्रापीडा ! विदित- वेदितव्यस्याधीत- सर्वशास्त्रस्य ते नाल्पमप्युपदेष्टव्यमस्ति । केवलञ्च निसर्गत एवाभानु-भेद्य-मरत्नालोक-च्छेद्यमप्रदीप-प्रभापनेयमतिगहनं तमो यौवनप्रभवम् । अपरिणामोपशमो दारुपो लक्ष्मीमदः ।  
 ii) भवादृशा एव भवन्ति भाजनान्युपदेशानाम् । अपगतमले हि मनसि स्फटिकमणाविव रजनिकर-गभस्तयो विशन्ति सुखेनो-पदेशगुणाः । गुरुवचनममलमपिसलिलमिव महदुपजनयति श्लवणस्थितं शूलममवस्य ।

## GROUP-D

4. Answer any **three** questions :  $15 \times 3 = 45$

যে-কোনো তিনটির উত্তর দাও :

a) Describe the fickle nature of Lakṣmi as revealed in Sūkanāsopadeśaḥ. 15

শুকনাসেরপদেশ অনুসারে লক্ষ্মীর চঞ্চলা প্রকৃতির বর্ণনা কর ।

b) Define 'অর্থোপক্ষেপক'. Name the types of 'অর্থোপক্ষেপক'. Illustrate any two of them.

2+3+5+5

অর্থোপক্ষেপকের লক্ষণ লেখ । অর্থোপক্ষেপক কত প্রকার ? যে কোনো দু'টির ব্যাখ্যা কর ।

c) What is Sandhi ? Narrate any two types of the Sandhis. 3+6+6

সন্ধি কাকে বলে ? যে কোনো দু'টি সন্ধির বর্ণনা দাও ।

d) Write the significance of 'হস্তিবৃত্তান্ত' of 1<sup>st</sup> act of Abhijñānaśakuntalam. 15

অভিজ্ঞানশকুন্তলম্ নাটকের প্রথম অঙ্কে বর্ণিত হস্তিবৃত্তান্তের নাটকীয় তাৎপর্য ব্যাখ্যা করা

e) Critically examine the 4<sup>th</sup> act of the Abhijñānaśakuntalam as a master piece of Kalidāsa. 15

কালিদাসের 'অভিজ্ঞানশকুন্তলম্' নাটকের চতুর্থ অঙ্কই শ্রেষ্ঠ-বিষয়টি বিচার করে দেখাও।